1940 ий
9
МАРТ
№ 23 (636)
Акше 5 ыр.

10-шо ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

РВЕЗЕ КОММУНИСТ

ВЛКСМ
Маробком
ден
Горком
орган

СОВЕТСКИЙ ЎДРАМАШ—ТЎНЯШТЕ ЭН ПИАЛАН

Мемнан большевистский партий, тудын вождьшо-шамыч Ленин ден Сталин ўдрамаш шамычлан тичмаш эрыкым да правам пушаш верч пеш шуко тыршеныт. Сталин йолташ кызытат чот тырша. „Ўдрамашлан тичмаш эрыкым кучедал налде пролетариат тичмаш эрыкымыштен ок керт" манын В. И. Ленин ончыктен.

Ленинын тиде чапле идейже мемнан элыште йӧршеш сенген. Тудын сеҥымашыжым Ленин ден Сталин обеспечитленыт. Кызыт советский ўдрамаш чыла тўрлӧ ындыралтмаш дечат утаралтын, тудо социализм элын равноправный членже лийын.

Революций деч ончыч шемер ўдрамашлан корно чыла вереат петыралтын ыле. Государственный учреждений-лаште пашам ышташ шемер ўдрамаш нимогай правамат иметлен огыл, тудо конга воктен шогылтынак шке ўмыржым эртарен.

Октябрьский социалистический революций кугыжан Российын диким законжым первой кечылаштак уничтожитлен. Большевистский партий ден советский правительство чыла государственный деятельностьыштат ўдрамашлан пӧр'еҥ дене тӧрак правам пуэныт.

Мемнан элын ончыл ўдрамашыже-шамыч государствым управлятлымаште пашам чаплын ыштат. Ўдрамаш кокла гыч 189 еҥ СССР Верховный Совет депутатлан, 848 еҥ союзный ден автономный республика-шамыч Верховный Совет депутатлан, лу тўжем дене местный Совет депутатлан сайлалтыныт. Нуно калыкын доверийжым честь дене шуктен шогат.

Колхозный стройын сеҥымыже дене ялыштат у типан ўдрамаш-шамыч кушкыныт. Нунын кокла гыч шагал огыл колхоз председательлан, правлений членлан, бригадирлан, молат пашам ыштат. „Колхозный движений шуко замечательный да способный ўдрамаш-шамычым руководящий пашашке выдвигатлен" (Сталин).

Социалистический строй нимогай йӧсылык да нелылык деч лўддымо, моткоч чапле героиня-шамычым куштен да воспитатлен. Советский Союзын геройжо-шамыч Валентина Гризодубован, Полина Осипенкон да Марина Раскован героический чоҥештымашышт пўтынь тўнялан палыме лийын. Тылеч посна социалистический трудын чапле еҥышт—Мария Демченко, Паша Ангелина, Евдокия Виноградова йолташ шамычым да шўдӧ дене нунын гай моло замечательный ўдрамаш-шамычым мемнан большевистский партий куштен да воспитатлен.

Большевистский партийын вуйлатымыже дене марий ўдрамашат моткоч чот кушкын. Марий ўдрамаш кокла гыч шўдӧ дене учитель, врач, агроном да моло специалист-шамыч лийыныт. Марийский АССР Верховный Совет Президиум председательын заместительже Мосолова йолташ, СССР Верховный Советын депутатше-шамыч Сергеева, Толстова, Кельбедина йолташ-шамыч мемнан республикыште велэ огыл, чумыр советский элыште палыме улыт. Тылеч посна 30 ўдрамашым МАССР Верховный Совет депутатлан, 1675 ўдрамашым местный Совет-шамычын депутатыштлан сайлыме.

Тўняште эн пиалан советский ўдрамаш тенгече, международный коммунистический ўдрамаш кечын пеледалтын кушмыжым отмечатлен да социалистический строительствыште ончыкыжат активно участвоватлымашке шкенжым мобилизоватлен.

Марийский республикын эн сай ўдыржӧ—комсомолын воспитанникше-шамыч (шола гыч кўшычла) А. А. Смирнова—штукатур-стахановка, Е. А. Иванова — пилот, Н. А. Шикарова—техник, М. И. Головкина—тунеммаште ударница, С. Н. Кугенерова—учительница, Йошкар-Ола горсовет депутат, Н. В. Волкова—инспектор конструктор, М. С. Сергеева—СССР Верховный Совет депутат, А. Д. Новоселова—МАССР Верховный Совет депутат, Л. И. Винокурова—тунеммаште отличница, Е. О. Шулепова—колхозница-стахановка, М. Г. Свинцова—тунеммаште ударница, П. П. Ивченко—летчик инструктор, Э. М. Степанова—студентка-отличница.

Фото-монтаж М. Чуршуковын.

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ВОЕННЫЙ ОКРУГ ШТАБЫН ОПЕРАТИВНЫЙ СВОДКЫЖО-ШАМЫЧ

5 мартыште Карельский перешейкыште Выборгский залив районышто мемнан часть-шамыч Раван Саари олаге Раван-Саари островым да Суонион Саари островым налыныт. Выборг—Сердоволь кўртньӧ корнысо Кариа-Салми станций деч ик километрлан востокышкыла, Выборг деч северо-востокышкыла Кеетеля местечкым налме.

Фронтын моло участкылаштыже существенный нимат лийын огыл.

Мемнан авиаций противникын войскаже ден военный об'ектше-шамыч ваштареш активный действийым ыштылын. Лийше воздушный бойлаште противникын 21 самолетшым волтен шумо.

* * *

6 мартыште фронтышто существенный нимат лийын огыл. Мемнан авиаций противникын войскаже ден военный об'ектше-шамыч ваштареш активный действийым ыштылын. Лийше воздушный бойлаште противникын 3 самолетшым волтен шумо.

7 мартыште фронтышто особенный нимат лийын огыл. Северыште мемнан часть-шамыч **Петсамо** деч 153 километрлан югышкыла **Наутси** олам налыныт, а **Питкерант** ола деч западышкыла **Ладожский ерын** северный серыштыже **Максимансаари, Петеясаари, Паймионсаари** да **Хонкасаари** остров-шамычым налме.

Мемнан авиаций противникын войскаже-шамыч ваштареш активный действийым ыштылын, тидын годым противникын 15 семолетшым волтен шумо.

Комсомолец-шамыч паша нормым утыж дене темат

Корным ышташлан кўйым шупшыктымаште У-Тор'ял районысо комсомолец-шамыч паша нормым утыж дене темен шогат. Теве „У илем" колхозысо (У Тор'ял район) комсомолец шамыч В. Я. Дубников, П. С. Мочалов, С. П. Халтурин да Р. С. Мочалов йолташ-шамыч кечаш заданийым 150—175 процентлан темен толыт.

Кызыт тиде колхоз кўй шупшыктымаште 1940 ийсе планым тўрыс темен. **Е. Х.**

ЭЛЕМБАЕВЫН ЕШЫЖЕ

Элембаев Никанлан ынде 65 ий темын. Тудо шке рвезе ўмыржым царский строй жапыште эртарен. Тудо шке илышыштыже шуко йўштым, шокшым ужын.

Элембаев шке ялысе моло кресаньык дене пырля колхозыш пура. Тунам Никан раш ужеш: ялыште илыш кажне кечын вашталтеш, колхозник-шамыч уланрак да культурнырак илаш тўҥалыныт.

Никаным тунамак колхозын пасекышкыже мўкшым ончаш шогалтат. Тудо шке моштымыжым, способностьшым чот проявитла, тиде ответственный пашам честно ыштен шога. Кум ий пчеловодлан ыштымыже дене мўкш ончымо пашам саемден колтен.

Пасекыште 83 омарта мўкш уло. 1939 ийыште 37 омарта деч 25 килограмм дене мўйым нөгымө да 5320 теҥге доходым налме.

Элембаев йолташ кодшо ийыште шкетын 390 трудодням ыштен налын. Тудо ешыже дене 190 пуд пырчан культурым, 210 пуд паренгым, 49 килограмм мўйым да 1019 теҥге оксам ыштен налын.

Пчеловод Элембаевын ўдыржӧ Анастасия—колхозын эн сай животноводкаже. Тудо 1938 ийыште ферма заведующийлан 6 тылзаш курсым пытарен да тудо деч вара молочно-товарный фермым вуйлаташ тўҥалын. МТФ-ыште 24 ушкал уло. Кодшо ийын 12 тўжем теҥге доходым налме.

Фермым сайын вуйлатымыжлан Анастасийым колхоз правлений окса дене премироватлен.

Тыге Элембаевын ешыже, колхозышто пашам честно ыштен, зажиточно да культурно ила.

Морко район, „Увер" колхоз.

А. Г. Охотин.

КЎКШӦ УРОЖАЙ ВЕРЧ

„Коминтерн" колхоз (Марий-Турек район) тений 100 пудан урожайым налшаш верч „Марий" колхоз дене социалистический соревнованийыш ушнен. „Коминтерн" колхоз шошо агалан тўрыс ямдылалт шуын. Урлыкашым сортироватлен пытарыме, ял озанлык машина ден инвентарьым чыла ремонтироватлыме. Кызыт тиде колхоз удобренийым ямдылмашке кугу вниманийым ойырен. Шукерте огыл Йошкар-Ола гыч 255 центнер минеральный удобренийым кондымо, 20 центнер кайык терысым, 15 центнер ломыжым погымо. Тылеч посна 85 гектар площадеш лум кучымашым ыштыме.

А. Д. Богданов.

Удобренийым ямдылат

„У вий" колхоз (Морко район) шошо ага вашеш удобрений ямдылмашым начар огыл организоватлен. Таче кечылан 700 тонн торфым, 150 тонн терысым пасушко лукмо. Тиде колхоз тений чыла озанлык пашам сайын эртарышаш верч „Красный перекоп" колхоз дене (тиде районак) соревноватла.

И. С. Павлов.

АГРОТЕХНИКЫМ ТУНЕМЫНА

Ме шукерте огыл шкенан колхозеш стахановский агротехникым тунемашлан 10 еҥ дене кружокым организоватлышна. Кружокым Г. Я. Березин йолташ вуйлата. Тудо слушатель-шамыч дене кок занятийым эртарен.

А. Е. Иванов.

Ронго район, „1 март" колх

Вячеслав Михайлович МОЛОТОВ

Вячеслав Михайлович Молотов (Скрябин) йолташын илышыже тугакак тӱҥалын, кузе революций деч ончычсо, царский жапыште нимодымо, пашазе калыкын шӱдӧ дене йочаштын илышышт тӱҥалын. Вятский губерний Кукарка слободыштат, кушто тудо 1890 ий 9 мартыште шочын, Нолинскыштат, кушко Небогатов купец-шамыч дене приказчиклан ыштыше ачаже паша ышташ куснен, ешын чыла вийже кинде шулдыш верч осал да нелэ кучедалмашлан, йоча-шамычлан образованийым пумашлан каен.

Михаил Прохорович Скрябинын ешыштыже шым йоча лийын: куд эрге гыч кокытшо ачаштлан полшеныт, нылытын Озаҥыште тунемыныт. Нунын коклаште 1902 ийыште Озаҥысе 1-ше реальный училищыш тунемаш пурышо Вячеслават лийын.

Тиде—сай училище-шамыч кокла гыч иктыже улмаш. Но тыштат казармысе режим озаланен: тунемаш тӱҥалме деч ончыч молитвам мурeныт, катехизисым зубритленыт, шуматкече ден рушарнян черкысе службыш коштыныт. Вячеслав Скрябинын шольыжо-шамыч дене заниматлыме изи комнатын лӱҥгалтше кӱваржым классный наставник пу йолжо дене тошкештын обыск дене эртен. Тудо Бетховенын пырдыжыште кечыше портретшым кажне годым инанызымын шӧрын ончен: чынак мо тиде, Скрябинын инадарыме семын, музыкант, але иктаж могай иностранный вольнодумец манын шонен.

Бетховенын портретше Скрябинын постельже ӱмбалне кечен. Тиде—тудын йӧратыме композиторжо улмаш. Бетховенын темыже—илышын сеҥымашыжым утвердитлымашын героикыже, эрык верч кучедалмаш,—Вячеславлан лишыл улмаш.

Ныл изак-шоляк-шамыч чылан музыкант лийыныт: Владимир виолончель дене шоктен, кодшо кумытышт—скрипка дене. Кастене чӱчкыдын квартет ышталтын.

Кече мучкылан паша ситен: училище, репетиторство, уроклан ямдылалтмаш. Вячеславлан урокым пуаш, классыште эн сай ученикланИсключений шот дене разрешитленыт улмаш. Тудын нерген школысо йолташыже-шамыч поснак кугу способностян, отзывчивый да чулым йоча ыле манын шарнат. Вячеслав классыште велэ огыл, но модмаштат первый лийын. Тудо лудашат, коньки дене мунчалташат, йӧратыме спортшо—ече дене заниматлашат, Волгаште пуш дене кошташат жапым муэден.

Вячеслав литературым йӧратен да пален: кажне шуматкечын кастене тудо шке кум лишыл йолташыже-шамыч дене литература лудмашым да новинка-шамычым обсуждатлымашым эртарен. „Тошто-шамыч“ кокла гыч утларакшым Лев Толстойым йӧратен, у-шамыч кокла гыч—Горькийым. Горький нерген тыгак йырысе илыш кажне кечын ушештарен. Скрябин изак-шоляк-шамычын илыме Георгиевский уремыште, ала кунам Алексей Максимовичын пашам ыштыме пекарня улмаш: тудо пекарня, кудын нерген тудо „Двадцать шесть и одна“ ойлымашыштыже возен.

И. В. Сталин, В. М. Молотов, К. Е. Ворошилов йолташ-шамыч.

1905 ийысе революцийым Скрябин реальный училищыште вашлийын. Тыште бурный событий-шамыч лиеденыт.

Сентябрь тылзыште выпускной классын реалистше Малиновский математика дене единицым налынат, лӱялтын: единица тудым дипломым налшаш деч, „илышыш пурышаш“ деч корандден. Училище тарванен. Реалист-шамыч митингыш первой погыненыт. Оратор шамыч, старший класслаште тунемше-шамыч, Малиновскийын колымыжо—школьный режимын вияш итогшо, манын ойленыт. Но школьный режим государственный режимын—лупш ден тюрьма режимын ужашыже велэ. Малиновскийым тойымаш революционный демонстрацийыш савырнен.

Октябрь тылзыште всеобщий стачка лийын, пашазе ден студент-шамыч кидеш оружийым кучен, уремыш лектыныт. Октябрьский бойын пуляже-шамыч шӱшкымӧ годым, Черносотенец-шамычын оружийдыме, революционный настроениян еҥ-шамыч ӱмбаке кӱзӧ, подно, кӱй комля-шамыч дене керылтмышт годым Вячеслав Скрябинат уремыште, митингыште лийын.

Тиде кече-шамыч деч вара Вячеслав большевистский организаций дене кылым кучен, партийыш пурен. Тудлан улыжат латвич ий гына улмаш.

Вячеслав Скрябинын первый партийный пашаже тунемше молодежым партий знамя йымак организоватлымаш улмаш. 1905 ий шыжым Скрябин 1-ше училищыште реалист-шамычын революционный организацийыштын первый ячейкыштым организоватлен. Умбакыжым тудо Озаҥысе тунемше-шамычын союзыш савырнен. Тушко кок реальный училище, классический гимназий-шамыч, ӱдрамаш гимназий, промышленно-технический училище, чувашский духовный семинарий пуреныт.

Скрябинын Озаҥысе кружокшо-шамыч дене партийный организаций вуйлатен. Кружок-шамычын тӱҥ пашашт политический наука-шамычым тунеммаште, партийный кружоклаште приниматлыме программа почеш марксизмын основыжо дене овладеватлымаште лийын. Шкежым теоретический марксистский ямдылымаш дене Скрябин поснак пеҥгыдын заниматлен. Тудо 1907 ийыште уже Марксын произведенийжым изучатлыме кружокым вуйлатен.

Политический самообразований дене пырля союз Озаҥыште чыла общественный политический выступленийлаште участийым приниматлен, гектограф дене печатлыме прокламацийым луктеден. Учебный заведенийлаште школьный режим вашталтеш тудо эреак кучедалын.

Тидын дене пырля Скрябин Алафузовский ден пороховой заводлаште пашазе кружок-шамыч дене вуйлатен.

1909 ийыште шошым Озаҥысе союзын пашажлан мучаш лие. Организацийыште кок провокатор-шамыч лийыныт: нуно союзын чыла руководствыжым жандарм-шамычлан выдаватленыт. „Об'единенный комитетым“ арестоватленыт. Тюрьмаште кандаш тылзым шинчыктымек Вячеслав Скрябиным кок ийлан Вологодский губерний, Тотьму олашке колтеныт да полицийын подгласный надзоржым установитленыт.

Чынжым, подгласный надзор гыч куржаш нелэ огыл ыле. Но Скрябин але училищыште палемдыме планым шукташ — Политехнический институтым пыташ, экономист лӱмым налаш да тидын дене шклан фабрика ден заводыш пураш корным почаш тыршен. Высший учебный заведенийыш пураш права деч ссылка лишитлен огыл. Лач реальный училищым пытарыме нерген дипломым гына налаш кодын, а диплом Скрябинын лийын огыл. Но ссылка жапыште ямдылалтын, экзаменым экстерн шот дене сдатлаш лиеш улмаш.

Скрябин теоретический тунеммашлан виян пижын. Тудын экзамен сдатлымашке пуртымо нерген калык образований министр дек йодмашым пуымеке, тудым шуктымо. Экзамен сдатлаш ямдылалтме годым тудлан оласе библиотека дене пользоватлаш пеш кӱлеш манын Скрябин Вологдашке илаш кусна.

Куснымек вигак тудо вологодский железнодорожник-шамыч да верысе фабрикласе пашазе-шамыч дене кылым кучен. РСДРП-ын вологодский большевистский организацийжым создатлыме организационный пашалан тудо шуко вийым пыштен. Тудо прокламаций-шамычым возгален, нуным гектографеш печатлен да шкеак пашазе-шамыч коклаш шаркален.

Дипломный экзаменым Скрябин ик манаш „паша кокла“ гычат, „ссыльный большевикым“ пӱчкаш тыршыше экзаменатор-шамычын придирчивостьышт ӱмбачак сдатлен. 1911 ий 16 июньышто ссылкын срокшо пытен. Скрябин Петербургыш Политехнический институтыш пурашлан экзаменым кучаш каен.

Экзамен моткоч чаплын эртен: Скрябин кугу конкурс улмо ӱмбачат приниматлыме велэ огыл, но тунеммылан тӱлымаш дечат утарыме ыле.

Институтышто Скрябин революционный пашам кумдан шарен. Тудын йыр чыла ончыл студенчество чумырген. Скрябинын активный участийже дене „Большевистский студенческий организаций-шамычын общегородской об'единенный комитетыштым“ создатлыме ыле. Комитет ятыр нелегальный студенческий кружок-шамычым создатла, большевистский прокламаций-шамычым шаркала да молат.

Партийын питерский комитетше Вячеслав Михайловичлан шканже Охтенский пороховой заводлаште пропагандистский пашам эртараш поручатлен. Нине завод шамыч военизироватлыме улыт улмаш, сандене тыште паша ойыртемынак нелэ лийын. Тунамак тудо Лесснерын „Новый Айваз“ заводыштыжо, Сименс-Шуккертын заводыштыжо пропагандым наҥгая. Тудын партийный кличкыже-шамыч—„Андрей Михайлович“, —„Вачеслав“, „Всеволод“—пашазе районлаште кумдан палыме лийыныт.

Тудо ту жапыштак большевистский (легальный) „Звезда“ газетыште пашам ышташ тӱҥалын.

Сталин йолташын инициативыже дене „Правда“ газетым создатлымеке, большевистский партийын историйышкыже шуко чапле страницым возышо газета редакцийын секретарьже лийын.

Тыште, тунамсе организующий центр улшо редакцийыште, Скрябин Молотов лийын. Моло псевдонимже-шамыч (А. Пр...а, В. Михайлов, А. Рябин, А. Званов) дене пырляк статьялаште ондак подписатлыме тиде лӱм эркын-эркын единственный лийын да историйыш пурен.

„Правда“ редакцийыште молотовский секретарьский кабинет Петербургысо пашазе илышын чумыргымо верже лийын; тыште сутка мучко еҥ шамыч чумырген мутланеныт, совещаний-шамыч лиеденыт, решений-шамыч луктылтыныт. Тышке стачечный фондыш оксам конденыт, администраций ӱмбак возымо заявлений-шамычым, пашазе кид дене возымо стих-шамычым конденыт.

Скрябин кок моткоч кугу кампанийым эртарымаште участвоватлен: нигунам лийдыме кугу размахан 1912 ийысе боевой маевкым (пел миллион утла пашазе бастоватлен) организоватлымаште да IV Государственный думыш сайлымаш кампанийыште. Тиде чылажат 1912 ийыште шыжым сибирский ссылка гыч пӧртылшӧ Сталин йолташ вуйлатыме дене эртен.

Умбакыже 3-шо стр.

Вячеслав Михайлович МОЛОТОВ

УМБАКЫЖЕ

Ты жапыште Молотов йолташ дене Сталин йолташын первый личный вашлиймашышт лийын. Тидын нерген ик партиец тыге ойлен: тиде вашлиймаш сентябрь кастене, сыщикын шинчаже ужын кертдыме улак лукеш, Ивановский уремысе типографийын кудвечешыже лийын.

Тудо кастене лийше кыл кучымаш тудо жап деч вара ий гыч ийыш пеҥгыдем толын. Ийгот шотышто да партийный стаж шотышто лу ияш ойыртем лийын гынат, тиде кыл кучымаш пеш пеҥгыде да шокшо лийын.

„Правда" нерген шарнымаштыже Молотов йолташ тыге воза: „Правдан" активный пашаенже шамыч кокла гыч пеш шагалже веле икмыняр тылзым выдерживатленыт: нуным арестоватлышт, ссылкыш колтышт". Молотоват общий участь гыч утаралтын кертын огыл. 1912 ий 14 (27) ноябрьыште тудлан нелегальный положенийыш вончаш верештын.

Молотовым партий Николай Иванович Смирнов лӱмеш возымо у паспорт дене снабдитлен. Провал ик жаплан практический паша гыч кораҥмашым, келге подпольешке каймашым требоватлен. Молотов тиде вынужденный да пеш нелэ перерывым шке теоретический ямдылалтмашыжлан использоватлен. Тудо жапым кечыгут Публичный библиотекыште эртарен. Тиде жапыште Молотов Озаҥыш коштын, тушто арест дене шалатыме большевистский организацийым восстановитлен.

Вашке гына Молотов Петербургыш пӧртылеш, „Правда" редакцийыште пашам уэмда. Тудо материалым мӧҥгышкӧ налеш, уке гын редакцийыште кончаш пеш лӱдмашан лийын.

Тудым Петербургский комитет составыш пуртенытат, Выборгский районыш да Николаевский (кызыт Октябрьский) кӱртньӧ корно пашаенг-шамыч дек пропагандистлан колтеныт. Молотов IV Думын большевистский фракцийжым вуйлатымаште участвоватлен.

1913 ий 1 (14) апрельыште „Студенческий большевистский организацийын об'единенный комитетшым" ликвидироватлыме годым Николай Смирнов лӱм дене Молотов йолташымат арестоватленыт. Кум тылзе тюрьмаште шинчымеке тудым, кугу олалаште да промышленный губернийлаште илаш лищитлен, Петербург гыч колтеныт. Но тудо Питерын окраинлашкыже пӧртылынат, адак профсоюзлаште да „Правда" редакцийыште пашам ышташ тӱҥалын. Тиде паша у арест дене да у ссылка дене кок гана кӱрылтын—1913 ий 20 декабрьыште, 1914 ий 5 майыште. Кажне ганажат Молотов ссылка гыч шылын куржын да партийный пашашке пӧртылын.

Первый империалистический война тӱҥалмеке, Молотов первый кече гычак, Ленин ден Сталинын шогымо непримиримый интернационалистский позицийыш шогалын. Тудо пашазе организаций радамыште шовинистический лупшалтмаш ваштареш последовательно кучедалын. 1915 ий мартыште ЦК-н Российский Бюрожын решенийже почеш Молотов партийный организацийым восстановитлаш Москваш колталтын, тиде задачым тудо пеш чаплын шуктен. Ленинын шӱжарже Мария Ильичнан полшымо дене, тудо илыше кодшо партиец-шамыч дене кылым кучен да кӱчык жапыштак икмыняр активный группа шамычым создатлен, тиде пашам утларакше Лефортовский, Симоновский, Сокольнический да Пресненский районлашт виян'ыштен. Гектографеш печатлен ятыр прокламацийым луктыныт, подпольный типографийым ышташ ямдылаш тӱҥалыныт. Июнь тылзыште общегородской конференций назначатлалтын. Ту жапысе жандармский документыште тыге ойлалтын: „Тиде созывын чонжо Скрябин ыле... тудын толмыжо дене верысе социал-демократический подпольен представительже-шамыч коклаште революционный настроений нӧлталтмаш палемдалтын".

Организацийым создатлыме годым кугу бдительностьым проявитлыме ыле гынат, тудын радамышкыже провокатор пурен да руководитель-шамычым выдаватлен. Молотов конференций марте ак арестоватлалтын да 1915 ий сентябрьыште Иркутский губерний, пеш тора Манзурка ялыш кум ийлан колталтын.

Молотов первой возможность улмо годымак куржын. Тудо паспорт деч посна, маршрут деч посна, почти окса деч посна каен. 1916 ий майыште тудо питерский партийный комитетыш толын да тунамак пашашке пижын.

1916 ий шыжым, заграничный ЦК-н указанийже почеш, Молотов большевик-шамыч ЦК-н Российский Бюро составышкыже кооптироватлалтын. Тиде сайлымаш партийын тудым моткоч кӱкшын аклымыжым пеш раш ончыктен. Паспортым да квартирым вашталтылын, охранкым кышаж гыч йомдарен, тудо организационный пашам ик минутланат луштарыде, арестоватлымаш деч утлен кертын.

Февральский переворотым ямдылымаште Молотовын рольжо моткоч кугу ыле. Молотовын возымо, але редактироватлыме, Бюрон луктедыме листовка-шамыч массым востанийыш ӱжыныт. Востаний жапыште тудо эреак боевой постышто лийын, пашазе-шамычын выступленийыштым вуйлатен. Йӱдым тудо пашазе депутат-шамыч Советын икымше учредительный заседанийыштыже участвоватлен да туштак, партийын представительже семын, Советын исполнительный Комитетышкыже пурталтын. „Известия Совета" газетын первый номерын приложенийышкыжак, тӱҥалше революцийыште большевик-шамычын программыштым да тактикыштым излагатлыше манифестым печатлыме ыле. Тудым Молотов возен. Манифест Львов ден Керенскийын правительствыштлан нигунарат ӱшаныдымашым выражатлен да война ваштареш активно кучедалмашке ӱжын.

Молотов йолташ „Правдам" угыч издаватлаш тӱҥалшашлан пеш вашке мерым приниматлен. Тудо восстаний деч вара вич кече пртымекак газетын икымше номержым редактироватлен. Сталин, ссылка гыч пӧртылмекше, газетым вуйлатымашым шке кидышкыже налын, но Молотов тудын эн лишыл помощникше лийын.

Октябрь деч ончычсо период Сталин ден Молотов йолташ-шамычын пеш вашке да пеҥгыдын лишеммашышт период ыле: нуно чӱчкыдынак полулегально существоватлымыштлан кӧра случайно мумо квартирлаште пырля маленыт, кужун кутыркален шинченыт. Сталин партийын VI с'ездыштыже ойлен: „Возможность исключатлалтын огыл, что именно Россия социализмыш корным почшо эл лиеш". Сталин ту жапыштак Молотовым тиде гениальный мыслын пылкий сторонникшылан шотлен.

Октябрьский восстанийым ямдылыме годым Молотов Военно-революционный комитетын составышкыже пурен. Петроград деч ордыштӧ, верлаште восстанийым эртараш командироватлыме-шамыч спискыште тудын лӱмжӧ лийын, но Совет-шамыч С'езд почылтмо кечын тудо столицыштак лийын да Временный правительствым шалатымаште личный участийым приниматлен.

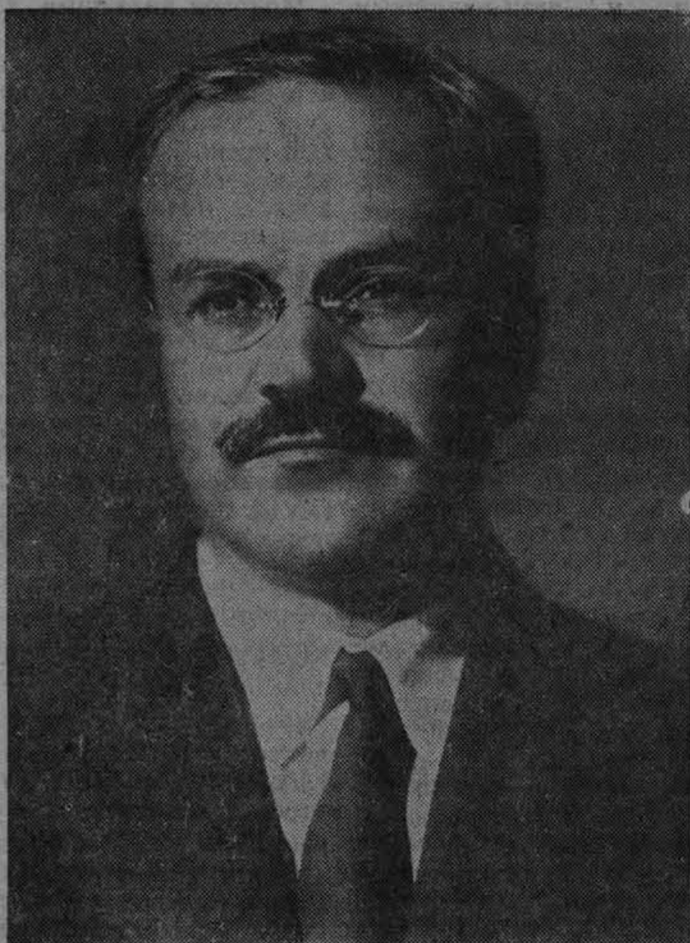
Октябрь деч вара тудо Военно-революционный комитетын агитационный отдел вуйлатышыжлан назначитлалтын да Пашазе ден Солдатский депутат-шамыч Советын ик эн тӱҥ вуйлатышыже лийын.

1918 ий тӱҥалтышыште Молотов Калык Озанлык Совет председательлан да Северный районын комиссаржылан выдвигатлыме ыле. Тиде районыш Петроградский дене пырля шым губерний пуреныт, нуно ту кечылаште революцийын тӱҥ плацдармже лийыныт. Тудын вуйлатымыже дене фабрика ден завод-шамычым национализироватлыме, производствышто пашазе контрольым организоватлыме ыле.

1919 ий июльышто тудо, чрезвычайный полномочий дене колтымо комиссар лийын, Попольжен (Нижний гыч Самара дек шумеш) да Прикамьен 50 наре пунктшым „Красный Звезда" пароход дене коштын савырнен, тиде областьлаште тудо Советский ден партийный пашам организоватлылын. Тудын дене пырля калык просвещенийын инструкторжо Н. К. Крупская каен. Специальный баржа шуко литературым, ял озанлык машина-шамыч выставкым, кинематографым нангаен. „Красная Звезда" кайме корнышто Молотов йолташ местный да Советский организаций-шамычым ревизироватлен. Тудын толмашешыже совет-шамыч С'ездым да партийный конференцийым созыватлымашым обеспечиватленыт. Тудо инструктажым ыштен, шуко митинглаште выступатлен, доклад-шамычым ыштен.

Озаҥыш, кушеч тудо лу ий ожно ссыльный реалист лийын каен, тушко Ленинын мандатше дене толын.

Мучашыже 4-ше стр.

Молотов йолташ пионерка Хавахан Атакуловалан (Ворошилов лӱмеш колхоз. Кокандский район. Узбекский ССР) пӧлӧклымӧ шагатым чикта.
Фото—Э. Евзерихинын.

Вячеслав Михайлович МОЛОТОВ

МУЧАШ

Тиде мандат тудлан ограничиватлыдыме полномочийым пуэн. Тудо тыште Совет-шамычын 5-ше губернский с'ездым, коммунистический молодежьын губернский конференцийжым эртарен.

Агитационный ден организационный паша дене пырля Молотов фронтыш мобилизоватлымашым эртарымаштат руководящий участийым приниматлен.

Нижний гыч пӧртылмекыже Молотов Нижегородский губернский исполкомын председательжылан утвердитлалтын. 1920 ий сентябрьыште тудо Донбассыш Донецкий губкомын секретарьжылан колталтын, а 1920 ий ноябрьыште, Украина компартийын V конференцийже деч вара КП(б) У ЦК-н секретарьжылан сайлалтын.

Украиныште моткоч сложный условийлаште пашам ышташ пернен. Тыште, моло вере дечат утла, пеҥгыде большевистский кид кӱлын. Организационный пашаште, „оппозиций" ваштареш поснак пӱсӧ характеран ушо кучедалмаштат Молотов тиде пеҥгыдылыкым ончыктен. Тудын вуйлатымыже дене Украинын большевикше-шамыч троцкист ден шляпниковец-шамычым шалатеныт. Профсоюз-шамыч нерген дискуссийыште, 1920—1921 ийлаште, Молотов йолташ ленинский линийым проводитлен.

Большевистский партийын X-шо с'ездше Молотов йолташым РКП(б) ЦК-н секретарьжылан да Политбюро членыш кандидатлан сайлен.

Вячеслав Михайлович Молотов партийын монолитный единствыжо верч кучедалмаште Ленин ден Сталинын эн лишыл соратникше лийын. Кажне гана, кунам иктаж могай поснак виян антипартийный очаг нӧлгалтын гын, партий тиде очагым пытарымашке эреак Молотов йолташым колтен. Тыге, примерлан, XIV с'езд кечылаште троцкистско-зиновьевский оппозиций ваштареш кучедалмаште лийын. Тыге Москваште лийын, кушто Молотов, совместительство дене, партий Московский комитетын секретарьжылан сайлалтын да „углановщиным" пеш вашке ликвидироватлен.

1926 ий январь гыч, XIV с'езд деч вара тудо ВКП(б) ЦК Политбюро членлан сайлалтын, 1927 ийыште—ВЦИК Президиум членлан, 1929 ийыште—СССР ЦИК Президиум членлан.

Молотов йолташ ял озанлыкым коллективизироватлыме Сталинский планым илышыш пуртымаште пеш кугу пашам ыштен. Тудо ЦК-н пленумлаштыже, с'ездлаште да конференцийлаште коллективизаций вопрос дене постоянный докладчик лийын. Тудын XV с'ездыште ыштыме коллективизаций нерген докладше исторический значенийым иметла.

Революцийын эн нелэ, напряженный этапыштыже „Кӧ кӧм" вопросым социализмлан пайдалын йӧршеш решитлыше гениальный сталинский политика Молотов йолташын достойный проводник да организатор улмыжым ужын. Садланак "Сталинский пятилетка планым приниматлыше XVI с'ездыште Совнарком председатель постыш Молотов йолташ сайлалтын ыле.

Молотов йолташ шкенжын у назначенийжым **Партийный пашан** у видшым налме гаяк приниматлен.

„Мый большевистский партиеш кушкынам,—1930 ийыште ЦК ден ЦКК декабрьский об'единенный пленумышто шкенжын чапле речьыштыже тудо ойлен,—да шуко ий чарныде пашам ыштымаш ден тудын дене кылдалтынам. Мыйын, коммунистын, чынже денак Ленинын ученикше лийме деч моло желаний уке да лийнат ок керт. Мланем Ленинын непосредственно вуйлатымыже дене шуко ышташ пернен огыл, но мланем, коммунистлан, Маркс-Энгельс учениййым усвоитлышаш да Марксистско-Ленинский учениййым паша денак илышыш пуртышаш задача гына лийын да лийын кодеш. Пытартыш ийлаште мланем, Центральный Комитетын секретарьже улмем годым, Ленинын эн сай ученикшын непосредственно вуйлатымыже дене, Сталин йолташын непосредственно вуйлатымыже дене большевистский паша школым эрташ пернен. Мый тидын дене гордитлем.

Ты марте мланем, утларакше, партийный пашаште ышташ пернен. Тланда увертарем, йолташ-шамыч, Совнаркомышкат партийный пашалан, партийын да тудын Центральный Комитетшын воляжым шукташлан каем. (Молотов. „В борьбе за социализм", Партиздат, 1934 ий, стр. 76).

Молотов йолташын Совнарком председатель постышто лу ий ыштыме итогшо Советский Союзын кугу сеҥымашыже-шамыч гыч коеш. XVIII с'ездын ик делегатше молотовский доклад почеш выступатлымаштыже чын ойлен:

„Великий Сталинын достойный соратникше Молотов йолташ кок системын—коммунизмын да капитализмын—исторический соревнований планжым конкретный содержаний дене строго последовательно темен" (XVIII с'ездын стенографический отчетшо, стр. 356).

Кумышо пятилетка кок системын—коммунизм ден капитализмын соревнованийыштым у фазышке савыра. „Вопрос тыге шындалтын,—Молотов йолташ XVIII с'ездыште ойла,—чтобы экономический уровеньыште СССР-ын ситыдымашыже-шамыч фактым кӱчык жапыште пытарымашке большевик-шамычын да мемнан элысе чыла честный еҥ-шамычын стремленийыштым ылыжташ. СССР-ын решающий капиталистический эл-шамыч дене экономический соревнованийым шарыме нерген вопрос шындалтын. Вопрос международный почвыш кусаралтын" (Стенографический отчет, стр. 292).

Международный политикын вопросшо-шамыч Советский эллан исключительный, нигунам лийдыме значенийым приобретатленыт. Вот молан мемнан родинан Калыкше-шамыч Вячеслав Михайлович Молотовым, тудын ӱмбалан Совнарком председатель постым коден, иностранный паша Калык Комиссарлан назначитлымым кугу куанымаш дене саламленыт.

Ленин возен: „... Миллион дене шемер-шамычым организоватлымаште гына революцийын эн сай условийже, тудын сеҥымашыжын эн келге источникше заключатлалтыт. Пролетарский революцийын тиде чертаже... кучедалмаш каен шогымо годым революцийыште але уждымо особенностьым—массым организоватлымашым воплотитлыше вождь-шамычым выдвигатлен" (Соч., том XXIX, стр. 79).

Кристал гай яндар большевик, великий Сталинын ӱшанле да лишыл соратникше Молотов йолташ тыгай вождь—организаторын моткоч волгыдо примерже лийын шога.

С. Мстиславский.

МИЧУРИН АЗМЕКЕЙ.

РОДИНЫН ӰДЫРЖӦ

(ОЙЛЫМАШ)

Штабыште кӱчык жап ӱчашымаш лие.

— Мый, ончыл линийыш, фронтыш колташ йодам,—штаб начальник-капитан ончылно шогышо самырык ӱдыр тавадаҥ ойла.

— Тый, тылыште кӱлеш лият, фронтышто пӧр'еҥ-шамычат ситат.

— Мый военный тактикам моло-шамыч деч шагал огыл палем, но вет туштат мый шке верыштемак лиям...

Капитан ӱдырын шонымыжым коранген ыш керт. Военфельдшер—Родинова Люба, красный крестан сумкам чиен, стройышко шогале. Тудо, моло-шамыч семынак военный кӱчык вургемым чиен, тӱсыжӧ весештын гынат, нӧлтшӧ кумыл дене кутыра:

— Шкеак лӱйылташ тӱҥалам, шкеак лечитлем.

— Мыскарам ӧрдышкӧ!—командир шижтарен пелештыш

Граница воктене шучката „шем пыл" чумыргаш тӱҥалме годсекак командир-шамыч кожганылаш тӱҥальыч. Утларак серьезный лийын, кажнышак кӱчык мут дене умылтараш тыршен ойла. Приказат тыгаяк лие:

— Советский правительствын заданийым шукташ! Коммунизм верч, ончыко!

Мланде ӱмбачын толкын семын чымалтын патыр оҥ гыч муро йӱк кавашке шумеш нӧлтӧ:

Вставай, проклятьем
заклейменный,
Весь мир голодных
и рабов...

Вуй ӱмбалне йошкар тул—ракета чоҥештылеш.

Тиде—сеҥымашке ӱжеш.

Бой, тале бой.

* * *

Йырымваш команде йоҥгалтеш:

— Родина верч!

— Коммунизм верч!

— Ончыко!

Тыште да тушто снаряд пудештын мланде рокым южышко нӧлталеш. Тунам, кече петырналтме гай пичката лиеш. Йол йымалне мланде чытырна. Тиде—сеҥаш лийдыме вий лӱшка.

Военфедьдшер Любам боец ден командир-шамыч чӱчкыдынак ужыт. Теве тыште лиеш, я вес вере. Тудо, ӱжыктымӧ почеш ик вел гыч вес веке куржталеш. Сусыргышо-шамычлан перевязкым ыштен тунамак стройыш шогалта, але лазаретыш ужата. Кӱлеш годым шкежат моло боец-шамыч дене пырля, винтовка ствол тул гай йошкаргымеш противникым шелыштеш.

Люба верч командир-шамычат шке семынышт шоныде кертын огытыл. Садланак капитан штабышке ӱжыктен эше икана пеҥгыдын каласыш:

— Лазаретыште еҥ кӱлеш, фронт гыч лектащет перна.

— Шучко верыште еҥ утларак шергын шога, мыйын вер-тушто,—мане да Люба лектын кайыш Тудо, вара гына умылыш: „Командирын мутшо — закон". Но, кӧр'ӧ вий ончыко, сеҥымашке ӱжеш.

Красный Армийын частьше противникын главный оборонительный линийжым кӱрлын ончыко пурыш. Чакнен кайше тушман, шаланыше группыжым чумырен пытарташ вийжым йомдара.

* * *

„П" местечка налме годымсо кучедалмаш гай бой шагал лийын. Военфельдшер Люба тушман дене ваш пижмашын первой кечыштак ончыл рядыште лийын гынат, тыгай нелэ жапым шижын огыл.

Противник засадым ыштен красноармейский разведывательный группым ныл велч атаковатлаш тӱҥале. Ик могырым—нувын еҥ шотышт да вес шот дене — ончылгоч ямдылалтмышт нуныла кугун полша. Но кучедалмаш деч нигӧат ок шеклане.

Кенета, противникын пулеметшо „та-та-та" шолткаш тӱҥале. Тунамак разведывательный группын комондирже йӧрльӧ.

— Военфельдшер йолташ, лейтенант строй гыч лектын!—боецын йӱкшӧ шоктыш. Тиде годым противник оршо гай керкалташ, ныл могыр гычат лишемаш тӱҥале. Боец-шамыч коклаште ончыч ойганымаш да пудранчык лийын кайыш, но йоҥгыдо команда чылаштымат ылыжтыш:

— Граната-шамычым!—Военфельдшер Люба кычкырале. Чакемше тушман ӱмбаке ныл могырышкылат граната велаш тӱҥале. Вашке ужаш лийдыме шикш шарлыш.

— Противникын кольцожым кӱрлаш!—Тунам чыланат ик велышкыла пулям ӱден, тушманым кок могырыш ойырышт.

Тушманын кид гыч утлымо. Но нуно утларак велэ шыдешкен, кодшо вийышт дене ропкат. Ындыжым боец-шамыч Любалан ӱшанат: тудо, лейтенантын чапшым адакат кӱшкӧ нӧлта.

Подкреплений толын шумеке, бой утларак талышныш. Ик боецат тул йымач сеҥыде лекташ ок шоно.

— Кӧ тыште командир?—Капитан йодо.

— Комадир олмеш мый, военфельдшер — Родинова Люба!—пеҥгыде вашмут шоктыш.

Кастене „П" местечка сеҥен налме лие да ӱмырешлан тушманын кид гыч утаралте.

— Тый, родинын чын ӱдыржӧ улат!—штаб начальник капитан Любам вӱчкалтыш. А эрлашыжым командованийын тыгай приказшым боец-шамыч куанен лудыныт:

„Н-ский подразделенийын боецше-шамыч йодмо почеш, героический колышо лейтенант олмеш Родинова Любам назначитлаш"...

Родинова икана велэ огыл тушманын тул йымакше пурен, сеҥымашке лектеш. Тудо родинын чапле ӱдыржӧ!

1940 ий.

Отв. редактор— *К. А. ЛЕНСКИЙ.*

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Йошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, № комнаты 69—70, № телефона 90.
Упол. Главлита МАССР А—220. Йошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.